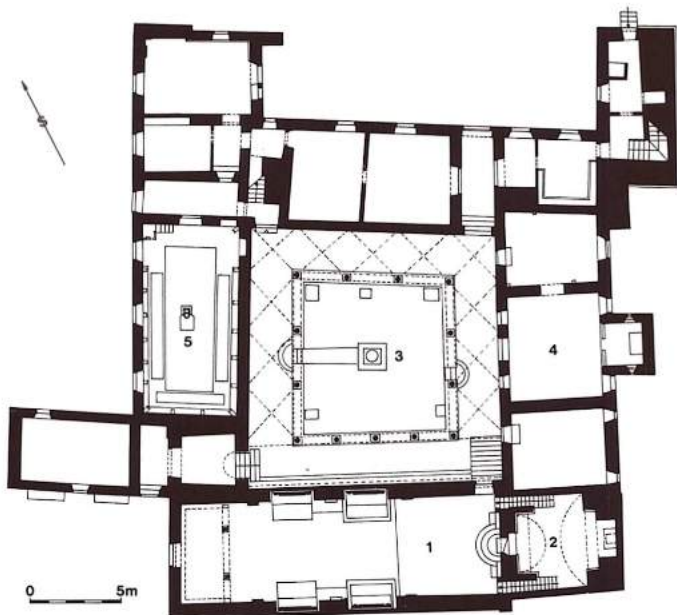

se niz vrijednih umjetnina: romaničko-gotička raspela u *Sv. Andriji*, poliptih Blaža Jurjeva u *Sv. Jakovu*, poliptih domaće škole u *Gospi pokraj mora* (danas u Pinakoteci u Trogiru), gotički relikvijari u *Sv. Križu* (u zbirci dominikanskoga samostana u Trogiru). Iz pustinjačke crkve *Gospe od Prizidnice* potječu oslikano gotičko raspelo i biz. ikona, danas u župnoj crkvi Slatinâ. Uz JZ stranu Čiova pruža se otočić Fumija na kojemu su ostaci kasnoant. ili ranosrednjovj. crkvice Sv. Fumije i gospodarskih zgrada trogirskih benediktinaca.

ČIOVO, tlocrt samostana Sv. Križa: 1. crkva, 2. kriptâ, 3. klaustar, 4. kapitul, 5. refektorij

LIT.: Lj. Karaman, Notes sur l'art byzantin et les Slaves catholiques de Dalmatie, Recueil Uspenski, Paris 1932, 2. — C. Fisković, Gotička drvena plastika u Trogiru, Rad JA, 1942, 275. — L. Katić, Starohrvatska crkva sv. Petra na Čiovu, SHP, 1954. — P. Andreis, Povijest grada Trogira, I. i II, Split 1977. i 1978. — I. Lucić, Povijesna svjedočanstva o Trogiru, I. i II, Split 1979. I. Bab.

ČIPKA, šupljikava ili mrežasta prozirna izrađevina od pamučnih, svilenih, agavinih, srebrnih ili zlatnih niti. Izrađuje se ručno iglom, kačkalicom, batićima i čuncima — tehnikom pletenja, kačkanja, vezivanja, šivanja, tkanja; u novije vrijeme proizvodi se i strojem. Prvotno se č. javlja kao završetak tkanina da bi se spriječilo osipanje potke a potkraj XV. st. javlja se kao samostalna izrađevina, nezavisna od podloge. Oplitanje ili vezanje niti osnove tehnikom preplitanja i uzlanja (*posament*, *guipura*, *macramé*) začetak je čipke na batiće. Podvijanje ruba tkanine uz izvučenu nit i šivanje raspleta (*ažura*) bila je osnova za šivanu čipku. Te dvije tehnike najvažnije su za pojavu samostalne čipkarske vještine.

Razvijeno čipkarstvo pojavljuje se krajem XV. st. u Europi kao organizirano žensko tekstilno rukotvorstvo. U toku XVI. st. u čipki prevladava renesansni geometrijski stil, kod šivane čipke veoma srodan retičeli, a kod čipke na batiće s jasno vidljivim osnovnim hvatom dretvice i meandrirane tkanice. Tiskani predlošci od sred. XVI. st. postaju osnovom za dalji likovni i tehnološki razvoj čipkarske vještine. U XVII. i XVIII. st. č. poprima baroknu bujnost, asimetričnost, cvjetni ornament, nekad i u reljefnoj izvedbi. Slijede nježne rokoko cvjetne kitice i apstraktni likovi na paučinstvo tankoj pozadini. U XIX. st. čipkarstvo stagnira i odumire.

Među ranim, osobito cijenjenim čipkama spominje se dubrovačka čipka, tzv. *point de Raguse*. Posebne stilske značajke dubrovačkoga čipkarstva više se ne mogu utvrditi, jer nema dovoljno očuvanih primjeraka. »Point de Raguse« je ostala oznaka za proizvodno središte, u kojemu su se izrađivale i šivana čipka i čipka na batiće. Malobrojni očuvani primjerci to potvrđuju: renesansna šivana čipka iz obitelji Sorgo-Mirošević u Dubrovačkomu muzeju; umeci jednostavne rane čipke na batiće u židovskoj općini u Dubrovniku; rubna čipka na batiće i odgovarajući umetak na oltarniku samostana dominikanki u Stonu — sve iz XVI. st. Najraniji poznati primjerak u čipkarstvu uopće (oko 1500) jest bijelo-modra rubna čipka na batiće, prišivena uz punjenu mrežicu, iz prve pol. XVI. st. u crkvi Gospe od Šunja na Lopudu.

O razvijenosti čipkarstva na cijeloj I jadranskoj obali svjedoče mnogobrojni primjerci, od najkvalitetnijih unikatnih, do jednostavnih čipki za široku potrošnju, koje su kao ukrasni dodatak dijelom služile i u folklornom kostimu toga područja (Škedenj, Pag, Konavli). Poznate su i brojne čipke na crkv. obrednom ruhu: alba iz franjevačkoga samostana na Čiovu (izgorjela 1949; fotodokumentirana) i alba iz franjevačkoga samostana u Hvaru, obje retičele iz XVI. st.; čipke na bijelome tekstilu u crkvi Sv. Stasija u Dobroti i u katedrali u Kotoru — macramé, čipka na batiće i šivana čipka iz XVI. st.; dvije albe s čipkom na batiće u franjevačkom samostanu na Hvaru, XVII. st.; alba sa šivanom čipkom zvanom *roselino* u franjevačkom samostanu na Visovcu, sred. XVIII. st.; zbirka baroknih čipaka u samostanu benediktinki u Zadru, XVII. i XVIII. st.; zbirka čipaka u katedrali Sv. Stjepana u Hvaru — oltarnik s macraméom iz XVI. st., oltarnik s bijelim vezom i raspletom iz 1600, fragmenti s pučkom retičelom iz prve pol. XVII. st., primjerci visokoga čipkarstva iz XVII. i XVIII. st.; zbirka hvarskih čipaka u Muzeju za umjetnost i obrt u Zagrebu. Čipka se proizvodila dijelom u ženskim samostanima, a dijelom u mreži radionica, osnovanih uglavnom za potrebe mletačke trgovine, koja ih je na tržištu plasirala kao *mletačku čipku*. U čipkarskim predlošcima franjevačkoga samostana na Badiji kraj Korčule (danas u arhivu Male braće u Dubrovniku) zastupljeni su nacrti za barokne čipke na batiće kao i nekoliko primjeraka za najfiniju šivanu čipku *roselino*, kojima su se služile domaće čipkarice. Da su naše čipkarice radile za strano tržište, svjedoči J. W. Valvasor (1686).

Čipka na batiće izrađivala se u XVII. i XVIII. st. i u SHrvatskoj na području Lepoglave, očito njegovana u lepoglavskom pavlinskom samostanu.

Ženski, pretežno benediktinski samostani u primorju bili su na neki način škole za čipkarice. U prvoj pol. XX. st. propadanje čipkarstva pokušava se zaustaviti tečajevima i školama koje s prekidima djeluju u Pagu, Splitu, Primoštenu, Lepoglavi. Po središtima čipkarske radinosti javljaju se u suvremenoj trgovini tzv. *paška* i *lepoglavska* čipka.

Folklorne čipkarske tehnike. Narod čipku poznaje pod različitim nazivima: *čipka*, *špica*, *zupci*, *zubići*, *merlići*, a narodno tekstilno rukotvorstvo sadržava osnovne zahvate kasnijega razvijenog čipkarstva. Među šivanim tehnikama to su raspleti, od jednostavnih ukrasnih ažura do širokih izvlačenih pruga izvedenih u jednom i u oba smjera (*rasplit*, *grbež*, *gaž*, *gazac*, *rizano* i *micano*, *lozanje*, *rakam*). Za opletanje najčešće služi bijeli konac, ponekad i zlatna nit, a uzorak je geometrijski, rjeđe biljni, iznimno i životinjski (Baranja). Rasplet je osobito razvijen u sjever. i u primorskoj Hrvatskoj. Na sjeveru se nalazi na prsima muške košulje, na rukavima opleća i na rubovima skuta, u primorskomu dijelu na prsima ženske košulje i na pokrivalima za glavu. Tu je rasplet ponekad dostignuo stupanj šivane čipke *retičele* (tal. *reticella*), poznate osobito u nošnji otoka Paga kao *paški teg*, u J Istri, na Lošinju (Nerezine), u sr. Dalmaciji (Primošten, Omiš), u Dobroti u Boki kotorskoj (udovička kapa).

Drugi način šupljikava rada nalik na čipku, tzv. *priplet*, *priplit*, javlja se u SHrvatskoj (Slavonija, Baranja) kao ukrasni šav između dviju pola plat-

ČIOVO, klaustar samostana Sv. Križa

